

Kennis over internetveiligheid in jeugdinstellingen

Wat moeten begeleiders weten om jongeren goed te begeleiden
ter voorkoming van (online) loverboyproblematiek?

Inhoudsopgave

	Blz.
Introductie	3
1. Online rekruteren van slachtoffers loverboys	4
1.1 Voordelen van het internet	4
1.2 Profiel daders	4
1.3 Profiel slachtoffers	5
1.4 Jongensslachtoffers	7
1.5 Werkwijze digitale loverboys	8
1.6 Lovergirls	11
2. Jeugdzorginstellingen en het voorkomen van (online) loverboyproblematiek	12
2.1 Rekrutering in jeugdzorginstellingen	12
2.2 Herhaald slachtofferschap	13
2.3 Wat doen jeugdzorginstellingen ter preventie van (online) loverboyproblematiek?	14
2.4 Welke trainingmaterialen over loverboys zijn er voor hulpverleners in de jeugdzorg?	15
3. Wat moeten begeleiders in instellingen weten/doen ter preventie van loverboyproblematiek?	16
3.1 Bij binnenkomst in instelling	16
3.2 Tijdens verblijf in instelling	16
3.3 Normen, waarden en grenzen	16
3.4 Informatie over online veiligheid	17
3.5 Voorlichting bij jongens	17
3.6 Rekening houden met LVB	17
3.7 Spelregels voor positief seksueel gedrag	18
3.8 Signalen van loverboyproblematiek	19
3.9 Wanneer is er sprake van loverboyproblematiek?	21
3.10 Wat als het meisje het zelf wil?	21
3.11 Hoe te handelen bij vermoedens van loverboyproblematiek?	21
3.12 Melden van vermoedens van loverboyproblematiek	23

Copyright © 2018, Defence for Children - ECPAT Nederland
Dit onderzoek is uitgevoerd in het kader van:

Introductie

Een derde van de jongeren die tijdelijk opgroeien in residentiële instellingen voelt zich nog onvoldoende veilig bij de groepsleiding in de jeugdzorginstelling waar zij wonen. Dit blijkt uit onderzoek van de Jongerentaskforce (JTF) aanpak kindermishandeling, een initiatief van de Augeo Foundation, naar de veiligheidsbeleving onder 196 jongeren in 15 jeugdzorginstellingen in 2015.¹

De commissie Samson kwam in 2012 met een onderzoek naar seksueel misbruik van door de overheid uithuisgeplaatste kinderen en constateerde dat jaarlijks 14,3 procent van de kinderen in instellingen per jaar slachtoffer wordt van seksueel misbruik. Jongeren in residentiële jeugdzorginstellingen rapporteren fors meer seksueel misbruik (143 per 1000) dan gemiddelde Nederlandse jongeren (74 per 1000). De commissie Samson constateerde een grote handelingsverlegenheid in het bespreken van seksualiteit door begeleiders en riep op tot structurele aandacht voor gezonde seksualiteit, (seksueel) grensoverschrijdend gedrag en seksueel misbruik, waaronder misbruik dat buiten het terrein van de instelling plaatsvindt (zoals loverboyproblematiek of online) binnen instellingen/pleegzorggezinnen.²

Commissie Azough kwam eind 2014 met een actieplan om de preventie, signalering, monitoring en zorg voor slachtoffers van loverboys te verbeteren en formuleerde als eerste kernelement dat professionals gedegen kennis moeten hebben van het fenomeen loverboys en de verschijningsvormen. Belangrijk hierbij is dat ook het online aspect wordt meegenomen, aangezien loverboys steeds meer gebruik maken van internet om minderjarigen te rekruteren en te chanteren.

De coalitie tegen seksuele Kinderuitbuiting van CKM/Fier, Terre des Hommes en Defence for Children die in 2017 van start is gegaan, heeft als een van de doelen de handelingsverlegenheid van de groepsleiding van residentiële instellingen te doorbreken. Dit gebeurt door hen beter toe te rusten om seksuele uitbuiting via internet en de rekrutering van slachtoffers door loverboys via internet te kunnen signaleren en bespreekbaar te maken met kwetsbare jongeren die mogelijk slachtoffer van mensenhandel kunnen worden. Hiertoe is eerst het huidige onderzoek gedaan.

Voor dit onderzoek zijn twee hoofdvragen geformuleerd:

1. Op welke manier gebruiken mensenhandelaren social media om slachtoffers (binnen jeugdinstellingen) te rekruteren of onder dwang te houden?
2. Wat moeten begeleiders in instellingen weten om jongeren adequaat voor te lichten over de werkwijze van loverboys om slachtoffers te rekruteren?

Voor dit rapport zijn de volgende onderzoeksmethodes gebruikt:

- Literatuuronderzoek naar:
 - rekruteringsmethoden van loverboys via internet
 - bestaande trainingsmaterialen over preventie loverboyproblematiek
 - handelsperspectieven van professionals in jeugdzorg
- Enquête onder:
 - 11 jongeren in een gesloten jeugdinstelling in regio Amsterdam
 - 10 groepsbegeleiders in twee gesloten jeugdinstellingen in regio Amsterdam
- Interviews met deskundigen:
 - Officier van Justitie Mensenhandel in regio Utrecht
 - Social media expert werkzaam bij Bureau Jeugd en Media + wijkagent sexting scholen
 - Privédetective werkzaam bij WATCH Nederland³

¹ Jongeren in jeugdzorg over veiligheid, Jongerentaskforce Kindermishandeling (2015) <https://www.augeo.nl/-/media/Files/Jongerentaskforce/Rapporteenderde-jongerenvoeltzich-nogonvoldoende-veiligin-jeugdzorginstelling.ashx>

² Omringd door zorg, toch niet veilig, Commissie Samson (2012) <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2014/02/06/rapport-commissie-samson-omringd-door-zorg-toch-niet-veilig>

³ WATCH Nederland wil kinderuitbuiting stoppen en pluis hiervoor het internet af naar verdachte seksadvertenties en werkt online lokprofielen, forensische ICT-ers en privédetectives.

1. Online rekruteren van slachtoffers loverboys

De werkwijze van loverboys (lees: mensenhandelaren) is aan verandering onderhevig (Verwijs, Mein, Goderie, Harreveld en Jansma, 2011). Waar in het verleden sprake was van een solistische opererende jongeman, die zijn slachtoffers opzoekt op het schoolplein of in de disco en verleidingstechnieken toepast om zijn slachtoffers in de prostitutie te dwingen, zijn loverboys nu actief op het internet, gaan bruter te werk en besteden minder aandacht aan grooming. Uit een tweejarige analyse van Bureau Jeugdzorg Twente blijkt dat er door de komst van het internet een explosieve stijging van loverboyslachtoffers heeft plaatsgevonden.⁴

In de meest gangbare definitie worden loverboys als mensenhandelaren gezien die een specifieke techniek toepassen: 'Loverboys zijn mensenhandelaren die vrouwen en/of mannen doelbewust emotioneel afhankelijk maken door (de belofte van) het aangaan van een liefdesrelatie en hen vervolgens - via dwang, (dreiging met) geweld of een andere feitelijkheid, afpersing, fraude, misleiding, misbruik van uit feitelijke omstandigheden voortvloeiend overwicht, misbruik van een kwetsbare positie van deze vrouwen of mannen - uit te buiten, veelal in de prostitutie' (Zanetti & Kanters, 2009).

In dit rapport wordt de term (digitale) loverboys gebruikt, wanneer er wordt gerefereerd naar onderzoek waar ook deze term wordt gebruikt.

1.1 Voordelen van het internet

Het internet biedt een aantal voordelen voor loverboys om slachtoffers te rekruteren. Zij kunnen tegelijkertijd contact onderhouden met honderden meisjes. Het internet is anoniem, waardoor meisjes sneller over (seksuele) grenzen gaan, hij kan zijn slachtoffer laten wennen aan prostitutie door haar te laten strippen voor de webcam. Bovendien hoeft de loverboy niet rond te hangen rond scholen en instellingen, waardoor hij minder zichtbaar is voor derden en de pakkans laag is. Tevens kan het internet als informatie- of strategisch middel dienen.⁵

Het gevaar van het internet zit in het feit dat een vreemde in de veilige omgeving van het meisje komt. Zij is hierdoor minder op haar hoede, voelt zich veilig en geeft zich meer bloot. Het is laag confronterend, waardoor het meisje sneller over haar grenzen gaat (De Digitale loverboy, Zanetti, 2009). Ook is er sprake van seksualisering op sociale netwerksites en chatboxen. Elke jongere wordt seksueel benaderd via internet. Jongeren worden daarom eerder gedwongen hun grenzen te bepalen. De kwetsbare jongeren zijn hier minder goed toe in staat volgens Mijn Kind Online en de Kinderconsument.

Ook gezien het feit dat de vergunde prostitutie qua opbrengst terugloopt en de controle toeneemt, is exploitatie via internet zeer interessant geworden. Er worden in het openbaar hoge bedragen geboden op sites als sexjobs.nl. Dit is met name voor tieners het geval (De Digitale loverboy, Zanetti, 2009).

1.2 Profiel daders

Het onderzoek van Universiteit van Twente 'Chatten met een stoere jongen' (2009), laat de volgende kenmerken van de dader zien.⁶

- Leeftijd: 18-30 jaar (81%)
- Strafolblad
- Bazige, egocentrische, autoritaire persoonlijkheid, calculerend

⁴ Chatten met een stoere jongen - Een inventarisatie van en theorie toe passing op literatuur omtrent loverboys op het internet en preventiemogelijkheden, Universiteit Twente (2012) <http://essay.utwente.nl/61875/1/Steur%2C%20J.-s1002724-%28verslag%29.pdf>

⁵ De slachtoffersselectie van loverboys - het internet als hulpmiddel, Universiteit Twente (2012) [http://essay.utwente.nl/61880/1/Veenvliet%2C%20K.-s1028774-\(verslag\).pdf](http://essay.utwente.nl/61880/1/Veenvliet%2C%20K.-s1028774-(verslag).pdf)

⁶ De slachtoffersselectie van loverboys - het internet als hulpmiddel, Universiteit Twente (2012) [http://essay.utwente.nl/61880/1/Veenvliet%2C%20K.-s1028774-\(verslag\).pdf](http://essay.utwente.nl/61880/1/Veenvliet%2C%20K.-s1028774-(verslag).pdf)

- Overwegend autochtoon, Surinaams en Antilliaans, maar ook andere nationaliteiten
- Problematische jeugd, vergelijkbaar met slachtoffer
- Digitale loverboys zijn over algemeen niet zo knap i.t.t. niet-digitale loverboys

Deze kenmerken komen overeen met de conclusies uit een onderzoek vanuit het ministerie van Justitie en Veiligheid (2017) in het kader van verbetering van de daderaanpak. Hieruit bleek namelijk dat over het algemeen loverboys meerderjarige jongens zijn in de leeftijd tussen de twintig en de dertig jaar, maar er zijn ook daders die ouder of jonger zijn. Volgens experts zijn het vaak mannen met de Nederlandse nationaliteit en verschillende migrantenachtergronden, maar zij zien ook autochtone Nederlandse daders. Loverboys hebben veelal een crimineel verleden. Het opleidingsniveau is over het algemeen laag, er is vaak sprake van voortijdig schoolverlaten. Qua gezinssituatie gaat het vaak om jongens uit gebroken gezinnen of multiprobleemgezinnen, zonder positief mannelijk rolmodel. Er zijn vermoedens dat er vaak ook psychische problematiek speelt bij daders. Veel daders laten zich echter niet onderzoeken voordat ze veroordeeld worden, daarom is hierover onvoldoende bekend. Het feit dat de daderprofielen zo uiteenlopen en dat er op sommige vlakken te weinig gedetailleerde informatie bekend is over de daders, maakt het ingewikkeld om preventieve maatregelen te formuleren waarmee daderschap kan worden voorkomen.⁷

1.3 Profiel slachtoffers

Uit het interview met een Officier van Justitie Mensenhandel in de regio Utrecht (13 april 2018)⁸ bleek dat vanuit de meeste slachtoffers in de zaken van de afgelopen twee jaar meisjes zijn. Dat wil echter niet zeggen dat het jongens niet overkomt, alleen is daar nog te weinig zicht op. Naar schatting worden 1.320 meisjes uitgebuit in de prostitutie in Nederland, waarvan slechts 11% terugkomt in meldingen⁹. De meisjes uit de zaken van de Officier van Justitie in de regio Utrecht zijn meestal al bekend bij jeugdzorg en er is een duidelijk gebrek aan controle van ouders. Deze meisjes kunnen een heel weekend of een schooldag wegblijven om in de prostitutie te werken, zonder dat dit wordt opgemerkt thuis. De meisjes zijn vaak getraumatiseerd in hun jeugd en/of hebben een licht verstandelijke beperking. De uitbuiting omvat bijna alleen prostitutie.

Vanuit de literatuur zijn een aantal persoonlijkheidskenmerken te benoemen die invloed hebben op de kans dat iemand slachtoffer van een loverboy wordt. Deze persoonlijkheidskenmerken zijn: zelfwaardering, de behoefte om ergens bij te horen, risicogedrag, inschikkelijkheid, extraversie, lage zelfcontrole en ongeremd internetgedrag (Bovenkerk et al., 2004; Van den Borne en Kloosterboer, 2005; Staring, 2007; Gudjonsson, 1989; Verhoeven, Van Gestel en De Jong, 2011; Baumeister en Leary, 1995; Kerstens en Stol, 2012). De Smet en Mahjoub (2008) stellen dat meisjes uit beroeps- en speciaal onderwijs vaker risicogedrag vertonen en dat slachtoffers vaak minder populaire meisjes zijn met veel problemen, ruzies binnen het gezin, echtscheidingen, overlijden van één van de ouders en moeilijkheden op school. In een onderzoek vanuit het ministerie van Justitie en Veiligheid gaven experts aan dat vooral meisjes die opgroeien in een eer- en schaamtecultuur en meisjes met een lichtverstandelijke beperking vaker slachtoffer worden van loverboys vanwege hun verhoogde kwetsbaarheid.¹⁰

De Graaf en Vanwesenbeeck (2006) concludeerden dat kwetsbare meisjes, meisjes die negatieve gebeurtenissen in de jeugd en seksueel misbruik hebben meegemaakt, meer ongewenste seksuele ervaringen op het internet meemaken. Ook zij stellen dat de controle van ouders de kans op vervelende ervaringen op het internet verkleint en dat meisjes met sociale beperkingen vaker op

⁷ Voortgangrapportage en resultaten aanpak loverboys, Ministerie van Justitie en Veiligheid (2017)

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2017/05/08/tk-voortgang-en-resultaten-aanpak-loverboys>

⁸ De Officier van Justitie is sinds twee jaar werkzaam als Officier van Justitie Mensenhandel en heeft veel zaken gehad met loverboys. Ook heeft ze een maand stage gelopen in een jeugdzorginstelling.

⁹ Slachtoffermonitor Mensenhandel, nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen (2017) <https://www.nationaalrapporteur.nl/actueel/2017/minderjarige-meisjes-vaker-slachtoffer-van-seksuele-uitbuiting-dan-gedacht.aspx>

¹⁰ Voortgangrapportage en resultaten aanpak loverboys, Directie Rechtshandhaving en Criminaliteitsbestrijding (2017) <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2017/05/08/tk-voortgang-en-resultaten-aanpak-loverboys>

seksuele verzoeken ingaan op het internet om de sociale beperkingen te compenseren. Deze meisjes hebben ook vaker iets vervelends meegemaakt op seksueel gebied. Hetzelfde stelt Zanetti (2009): kwetsbare, onzekere meisjes durven via het internet meer.

Dat slachtoffers van loverboys vaak meisjes zijn met een laag IQ komt in veel onderzoeken naar voren. Respondenten in onderzoek van Universiteit Twente (De slachtoffersselectie van loverboys, 2012) gaven aan dat het overgrote deel van de slachtoffers te kampen heeft met een laag IQ of een persoonlijkheidsstoornis of om een andere reden afhankelijk van de hulpverlening. Uit het interview met een privédetective werkzaam bij WATCH Nederland (interview 26 april 2018)¹¹, kwam ook naar voren dat meisjes met een licht verstandelijke beperking (LVB) eerder ten slachtoffer vallen van loverboys, omdat zij de gevolgen van hun daden niet goed kunnen overzien en ook niet zo snel gevaren kunnen inschatten. Een LVB bestaat uit een combinatie van een relatief laag IQ (50-85) met een beperkt aanpassingsvermogen (en eventueel bijkomende problematiek). Er is volgens onderzoek van het Expertisecentrum Mensenhandel & Mensensmokkel (2018) geen duidelijk beeld te geven van het aantal slachtoffers mensenhandel dat een LVB heeft: een eventueel vastgestelde LVB wordt bij slachtoffers mensenhandel namelijk niet geregistreerd (privacygevoelige medische informatie). Wel zijn zij door de aard van hun beperking extra kwetsbaar en lopen zij een groter risico om slachtoffer van mensenhandel te worden. Berichten van betrokken professionals lijken dan ook te duiden op een toename van het aantal slachtoffers met een LVB. Kans op toekomstige registratie van LVB lijkt volgens het expertisecentrum zeer klein.¹²

Er moet opgepast worden met het maken van stereotypen. Slachtoffers van loverboys vinden dat een beeld wordt geschetst door de media van onzekere en minder begaafde slachtoffers, afkomstig uit gebroken gezinnen. Zij vinden dat beeld te eenzijdig en herkennen zich er niet in.¹³ Zo blijkt ook uit een artikel uit de Volkskrant waar een VWO-scholier werd uitgebuit in de seksindustrie door een loverboy.¹⁴

Bovenkerk et al. (2006) voerden een onderzoek uit waarin zij spraken met loverboys. Hierin werd door de loverboys gesteld dat de meisjes over het algemeen thuis problemen hebben en als dit niet het geval is, dan kunnen die problemen wel 'worden gemaakt' door de meisjes bijvoorbeeld altijd te laat thuis te brengen. De loverboys doen er in de gesprekken veel aan om de schuld bij de meisjes zelf neer te leggen en zeggen dat de meeste meisjes die in de prostitutie werken van zichzelf al 'hoerige types' zijn. Ze omschrijven 'hoerige types' als meisjes die zich op een bepaalde manier gedragen (stoer praten, jointjes roken), die zich op een bepaalde manier kleden (veelal ontbloot lichaam, lage truitjes), die tot laat in de nacht in bars en cafés doorbrengen en die veel wisselende seksuele contacten hebben.¹⁵

Geconcludeerd kan worden dat er geen prototype slachtofferprofiel bestaat, echter zijn er wel risicogroepen:¹⁶

- 14-22 jaar (75% van de slachtoffers is 23 jaar of jonger. Ongeveer 11% is minderjarig)*
- Laag opgeleid – vroegtijdig schoolverlaters
- (Licht) verstandelijke beperkt

¹¹ WATCH Nederland heeft een observatie en actie-unit die via forensische ICT loverboys opspoor en bewijsmateriaal verzamelt om zaken met voldoende aanknopingspunten aan mensenhandelspecialisten van de politie over te dragen.

¹² Slachtoffers van mensenhandel met een licht verstandelijke beperking (LVB), Expertisecentrum Mensenhandel & Mensensmokkel (2018) https://wegwijzerjeugdveiligheid.nl/fileadmin/w/wegwijzerjeugdveiligheid_nl/LVB-jongeren/rapportage_LVB_april_2018.pdf

¹³ Mensenhandel: het slachtofferperspectief - Een verkennende studie naar behoeften en belangen van slachtoffers mensenhandel in Nederland, Tilburg Universiteit (2013) https://www.tilburguniversity.edu/upload/ccb598ac-2282-4491-aad4-375430ce206f_Mensenhandel-online.pdf

¹⁴ Hoe de 13-jarige Sterre tot prostitutie werd aangezet, De Volkskrant (2018) <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/hoe-de-13-jarige-sterre-tot-prostitutie-werd-aangezet-bf898c2c/>

¹⁵ De slachtoffersselectie van loverboys - het internet als hulpmiddel, Universiteit Twente (2012) [http://essay.utwente.nl/61880/1/Veenvliet%2C_K._-s1028774_\(verslag\).pdf](http://essay.utwente.nl/61880/1/Veenvliet%2C_K._-s1028774_(verslag).pdf)

¹⁶ Chatten met een stoere jongen - Een inventarisatie van en theorie toe passing op literatuur omtrent loverboys op het internet en preventiemogelijkheden, Universiteit Twente (2012) http://essay.utwente.nl/61875/1/Steur%2C_J._-s1002724_%28verslag%29.pdf

- Problematische jeugd – seksueel misbruik
- Geen impulsbeheersing
- Alleenstaande minderjarige asielzoekers

* Uit interview met Officier van Justitie Mensenhandel in de regio Utrecht (13 april 2018) bleek ongeveer 80% van de slachtoffers minderjarig te zijn in de behandelde zaken van de laatste twee jaar.

Naast bovenstaande kenmerken wordt vaak uitgegaan van onderstaande vijf profielen van slachtoffers van loverboys (Mein et al., 2014; www.jeugdprostitutie.nu/Movisie). Dit zijn ook risicoprofielen voor meisjes die nog geen slachtoffer zijn.¹⁷

1. Faseproblematiek: meisjes met heftig pubergedrag (uit de hand gelopen conflicten met ouders, leven tussen twee culturen, foute jongen op fout moment ontmoet).
2. Zeer beïnvloedbare meisjes: bijvoorbeeld meisjes met een lichte verstandelijke beperking, bepaalde psychiatrische beelden of een jongere met een afhankelijkheidsstoornis in ontwikkeling en/of naïviteit als gevolg van een zeer beschermde opvoeding (door religie, taboe seksualiteit, cultuur, type ouder).
3. Getraumatiseerde meisjes: meisjes met traumatische ervaringen zoals door seksueel misbruik.
4. Multi-probleem: ouders en dus ook kind hebben op verschillende gebieden langdurig problemen zoals: verslaving, psychiatrie, vroege hechtingsproblemen, seksueel misbruik en andere trauma's, zwervend, schulden, huiselijk geweld.
5. Eergerelateerd: meisjes uit gezinnen waarin eer voorop staat waardoor ze bijvoorbeeld chantabel kunnen zijn wanneer zij met een jongen naar bed zijn geweest.

Het werken met profielen kan handig zijn, omdat het een leidraad geeft voor de handelingswijze van professionals. Jongeren voldoen zelden enkel aan één profiel maar er is vaak wel één profiel die de meeste invloed lijkt te hebben. De profielen zijn geen protocol maar slechts een handelingsleidraad. De profielen geven ook een gradatie aan in de ernst van de ouderproblematiek.¹⁸

1.4 Jongensslachtoffers

De privédetective van WATCH Nederland (interview 26 april 2018) benadrukt dat uitbuiting in de prostitutie niet alleen meisjes kan overkomen. Ook jongens rollen de prostitutie in. Jongens met homoseksuele gevoelens begeven zich op websites als Bullchat, waar de vraag naar zogenaamde paydates met jonge jongens groot is. Het begint dan als experimenterend gedrag, maar al gauw raken de jongens afhankelijk van het geld en kunnen ze niet meer stoppen. Ook op homo-ontmoetingsplaatsen is de vraag naar jonge jongens groot. Jongens kunnen ook in de prostitutie rollen door bijvoorbeeld een oudere homoseksuele vriend die hen onder hun hoede neemt, en een aantal vrienden uitnodigt bij hem thuis. Zo wordt de jongen klaargestoomd om seks te hebben met verschillende mannen. Jongens uit de schaamtecultuur zijn chantabel en zijn extra kwetsbaar om te worden gedwongen seks te hebben met meerdere mannen.

Het Expertisecentrum Mensenhandel en (Jeugd)prostitutie deed van 2015 tot 2017 onderzoek naar jongensprostitutie en sprak met zo'n 50 jongens die zichzelf (gedwongen) prostitueerden. Naar schatting slechts een fractie van het werkelijke aantal. In een anonieme QuickScan op een site waar mannenprostitués hun klanten werven (boys4u.nl) in 2011 bleek dat 27% van de 131 mannelijke meerderjarige prostitués aangeven dat zij vóór hun 18e levensjaar voor het eerst betaalde seks hebben gehad (Repetur en Veenstra, 2011). In een publicatie van Movisie (van Oosten et al., 2013) wordt geschat dat er in Nederland circa 1.500 minderjarige jongens zijn die zich prostitueren.

¹⁷ Hun verleden, niet hun toekomst - Actieplan Aanpak meisjesslachtoffers van loverboys/mensenhandel in de zorg voor jeugd (2014) <https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Publicatie-NJi/Actieplan-Hun-verleden-is-niet-hun-toekomst.pdf>

¹⁸ Registratie Slachtoffers loverboys in de jeugdsector, Movisie (2013) <https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/publication-attachment/Rapport%20inventarisatie%20cijfers%20slachtoffers%20loverboys%20%5BMOV-1645032-0.1%5D.pdf>

In het onderzoek Expertisecentrum Mensenhandel en (Jeugd)prostitutie kwam naar voren dat er weinig gemene delers zijn als het gaat om jongensslachtoffers. Het gaat niet vooral om buitenlandse jongens, ook niet om jongens die uit een bepaald milieu komen. Ook de manier waarop jongens in de (gedwongen) prostitutie terechtkomen wisselt. Er zijn jongens die het een paar keer voor geld doen omdat het makkelijk is en voor ze het weten verstrikt raken in de prostitutie. Maar er zijn ook verhalen van jongens die door hun zogenaamde vriendje in het werk zijn gebracht onder het mom van: samen verdienen we meer. De vraag naar jonge jongens is groot volgens het onderzoek. Jongens van 13-14 jaar is geen uitzondering.¹⁹ Het gaat volgens het CKM niet alleen om homo- of biseksuele jongens. Het gaat ook vaak genoeg om heterojongens die bijvoorbeeld onder druk worden gezet met seksueel expliciet materiaal of in de schulden zitten en/of verslaafd zijn. Uit het wereldje van jongensprostitutie stappen is lastig. Om het 'werk' vol te kunnen houden hebben ze een verslaving ontwikkeld en deze is duur om te onderhouden waardoor laagbetaald en ongeschoold werk niet voldoet (vaak hebben ze hun opleiding niet afgerond). Het fenomeen gaat ook gepaard met veel dreiging, bijvoorbeeld door ze te chanteren met seksueel expliciet materiaal. Jongens zien zichzelf ook vaak niet als slachtoffer. Bovendien ontbreekt het in Nederland aan een laagdrempelig en effectief hulpaanbod voor deze jongens. Jongensprostitutie wordt vaak niet herkend. Als een jongen ineens veel geld heeft, wordt dat geassocieerd met crimineel gedrag in plaats van uitbuiting in de prostitutie.²⁰

In onderzoek van Movisie gaven jongens aan dat zij ruilseks (seks in ruil voor geld, goederen of diensten) niet hetzelfde vonden als prostitutie, maar dat neemt niet weg dat ruilseks met een minderjarige verboden is. Jongens en jonge mannen die zich prostitueren worden getypeerd aan de hand van de achtergronden en motieven voor hun seksuele gedragingen. Zo kiezen sommigen bewust voor deze vorm van 'ruilseks', maar een grote groep is ook slachtoffer. Zij hebben een problematische achtergrond, zijn vaak slachtoffer van seksueel misbruik of andere vormen van mishandeling en hebben geen plezier in deze vorm van seks, maar wel behoefte aan het geld (om te overleven) en de aandacht die klanten aan hen schenken.²¹

In vergelijking met meisjes vindt het proces van 'grooming' bij jongens eerder plaats door het lokken met het geven van geld en het vertellen van verhalen over het gemakkelijk verdienen van geld. Bij de 'grooming' en het ronselen van jongens worden media als www.gayromeo.com en Grindr ingezet. Voor de seksuele uitbuiting wordt daarna overgestapt op andere media, zoals een profielsite voor escortboys, die gericht is op het werven van klanten voor seks tegen betaling. Net als bij meisjesslachtoffers van een loverboy zijn er bij jongens diverse casussen van 'grooming', maar dan door een homojongen (meestal uit het buitenland) te verleiden met mooie beloftes. Daarnaast komt, naast misleiding, ook chantage en het gebruik van dwang- en geweldsmiddelen geregeld voor. Wat betreft de algemene kwetsbaarheidskernmerken bij de jongens uit de doelgroep is door professionals veelvuldig genoemd:²²

- Jongens die slachtoffer zijn van seksueel misbruik
- Afkomstig zijn uit een kansarm of multiprobleemgezin
- Het hebben van een laag zelfbeeld/laag toekomstbeeld
- Staatloos zijn (zonder verblijfspapieren in Nederland)
- Verslavingsproblemen
- Dak- en thuisloosheid
- Inkomenssituatie niet op orde hebben; schuldenproblematiek

¹⁹ Jongensprostitutie in beeld – projectrapportage 2015-2017, Expertisecentrum Mensenhandel en (Jeugd)prostitutie (2018) [http://www.omroepbrabant.nl/media/uploads/Rapport_Jongensprostitutie_2015-2017_Expertisecentrum_Mensenhandel_en_\(jeugd\)Prostitutie.pdf](http://www.omroepbrabant.nl/media/uploads/Rapport_Jongensprostitutie_2015-2017_Expertisecentrum_Mensenhandel_en_(jeugd)Prostitutie.pdf)

²⁰ Gedwongen jongensprostitutie onder de aandacht, Fier (2018) <https://www.fier.nl/nieuws/gedwongen-jongensprostitutie-onder-de-aandacht/1>

²¹ Hun verleden, niet hun toekomst - Actieplan Aanpak meisjesslachtoffers van loverboys/ mensenhandel in de zorg voor jeugd (2014) <https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Publicatie-NJi/Actieplan-Hun-verleden-is-niet-hun-toekomst.pdf>

²² Seksuele uitbuiting van jongens in Nederland, Regioplan, in opdracht van het ministerie van VWS (2017) <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2017/05/08/tk-bijlage-1-eindrapport-seksuele-uitbuiting-van-jongens-in-nederland>

- Een traumatische 'coming out'
- Verstoten worden door familie (eengerelateerd)

1.5 Werkwijze digitale loverboys

Uit het interview met een Officier van Justitie Mensenhandel in de regio Utrecht (13 april 2018) bleek dat bij de zaken die zij gedurende twee jaar heeft behandeld, er niet vaak sprake was van georganiseerde mensenhandel. Bij de meeste van deze zaken ging het om één verdachte en één slachtoffer die over het algemeen niet heel veel in leeftijd verschilden.

Volgens de Officier van Justitie (interview 18 april 2018) speelt het gebruik van internet een cruciale rol bij de organisatie van betaalde seks met minderjarigen. Het contact tussen de loverboy en het slachtoffer wordt in bijna alle gevallen gelegd via social media. Dit werd bevestigd in het interview met de privédetective werkzaam bij WATCH Nederland (interview 26 april 2018). WATCH Nederland ontvangt meldingen over loverboys en spoort loverboys op. Een veel gebruikt medium zijn seks gerelateerde chatprogramma's, zoals Bullchat, maar ook Facebook is nog steeds een veel gebruikt medium. Klanten komen ook via internet in contact met de loverboy voor een seksafpraak met een minderjarig meisje. Via chatboxen, Facebook of commerciële seksaanbieders als Kinky.nl.

Ook Verhoeven, Van Gestel en De Jong (2011) stellen dat het internet een ontmoetingsplek is voor verdachten en slachtoffers. In de door hen bestudeerde opsporingsonderzoeken speelt het internet een expliciete rol bij het leggen van nieuwe contacten met vrouwen.²³ Volgens experts die werden geraadpleegd in het kader van de verbetering van de daderaanpak loverboys van het ministerie van Justitie en Veiligheid, spelen sociale media en internet een steeds grotere rol; niet alleen bij het ronselen van slachtoffers maar ook bij de daadwerkelijke uitbuiting. Sociale media maken het leggen van contact gemakkelijker en worden ingezet om slachtoffers onder druk te zetten door te dreigen met het plaatsen van beeldmateriaal.²⁴

Volgens het Landelijk Kenniscentrum LVB is een loverboy goed in screening. Hij checkt of meisjes zijn gepest, seksueel misbruikt en of ze goedgelovig zijn. Het past bij hun strategie dat ze jongeren in de jeugdhulpverlening ronselen. Loverboys spelen in op sociale afwijzing en gebrek aan veiligheid, liefde en aandacht, kwetsbaarheid vanwege eerder meegemaakt seksueel misbruik, mishandeling of verwaarlozing en een beperkt vermogen om de situatie goed in te schatten en nee te zeggen. Jongeren met een licht verstandelijke beperking (LVB) passen daarom goed in hun profiel.²⁵

Loverboys benaderen meerdere meisjes tegelijkertijd en kijken wie er reageert. Het selecteren van slachtoffers via het internet heet hawking. Het symboliseert het rondcirkelen van een havik boven zijn prooi.²⁶ Ze selecteren potentiële slachtoffers vaak op geslacht, leeftijd, (laag) opleidingsniveau, hobby's en een uitdagende profielfoto. Aspecten waar loverboys op letten bij social media profielen van potentiële slachtoffers:²⁷

- Is er een foto en hoe staat het meisje daarop afgebeeld: uitdagend of onzeker zijn interessant voor een loverboy.
- Beveiligd of niet: staat ze open voor nieuwe contacten?
- Leeftijd: staat leeftijd bij nickname?

²³ De slachtoffersselectie van loverboys - het internet als hulpmiddel, Universiteit Twente (2012)

[http://essay.utwente.nl/61880/1/Veenvliet%2C%20K.-s1028774_\(verslag\).pdf](http://essay.utwente.nl/61880/1/Veenvliet%2C%20K.-s1028774_(verslag).pdf)

²⁴ Voortgangrapportage en resultaten aanpak loverboys, Ministerie van Justitie en Veiligheid (2017)

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2017/05/08/tk-voortgang-en-resultaten-aanpak-loverboys>

²⁵ Voortgangrapportage en resultaten aanpak loverboys, Ministerie van Justitie en Veiligheid (2017)

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2017/05/08/tk-voortgang-en-resultaten-aanpak-loverboys>

²⁶ Aanpak loverboyproblematiek – handreiking, Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (2012)

[https://www.wegwijzermensenhandel.nl/binaries/handreiking-aanpak-loverboyproblematiek\(2\)_tcm21-84555.pdf](https://www.wegwijzermensenhandel.nl/binaries/handreiking-aanpak-loverboyproblematiek(2)_tcm21-84555.pdf)

²⁷ De slachtoffersselectie van loverboys - het internet als hulpmiddel, Universiteit Twente (2012)

[http://essay.utwente.nl/61880/1/Veenvliet%2C%20K.-s1028774_\(verslag\).pdf](http://essay.utwente.nl/61880/1/Veenvliet%2C%20K.-s1028774_(verslag).pdf)

- Hobby's: om aanknopingspunten voor gesprek te zoeken, maar ook te zien of ze van dure merkkleding houdt.
- Hoeveel vrienden heeft het meisje: veel jongens, dan is het meisje geïnteresseerd in mannelijke aandacht. Zijn het er weinig en vooral volwassenen, dan heeft het meisje een sterk netwerk om zich heen en dus minder interessant voor loverboys.
- Soort berichten op het profiel (van meisje zelf en van anderen): zijn het berichtjes over feesten of over toetsen op school?

In het proces dat dader en slachtoffer via internet doorlopen, maakt Zanetti (2009; 2010) onderscheid tussen grooming (ronselen en inpalmen van het slachtoffer), inlijving, exploitatie en controle.²⁸

Grooming

Loverboys gebruiken tijdens de groomingfase verschillende dwangmiddelen: misleiding (het voorwenden van liefde), misbruik van uit feitelijke omstandigheden voortvloeiend overwicht (bijvoorbeeld het leeftijdsverschil tussen dader en slachtoffer) en/of misbruik van de kwetsbare positie van het meisje (bijvoorbeeld wanneer zij een licht verstandelijke beperking heeft) (Zanetti, 2010). Het proces van grooming onderscheidt een vijftal stadia:

1. Profiel aanmaken: incompleet, onjuist, afgeschermd, profileren als gangsters, gebruik van nickname, veel vrouwelijke vrienden.
2. Zoeken naar slachtoffers op sociale netwerksite, jongerensites en chatboxen:
Passief: meisjes nemen zelf initiatief tot contact.
Actief: actief zoeken naar meisjes die ontvankelijk zijn voor vleierij.
3. Selecteren slachtoffer: op basis van de wijze waarop een meisje op haar profielfoto staat, het aantal en het geslacht van de contacten, de achtergelaten berichten en het al dan niet afschermen van privé-zaken.
4. Benaderen slachtoffer: Sommige loverboys benaderen meisjes direct en onomwonden ("Wil je geld verdienen?"), anderen doen dit door middel van *social engineering*. Ze reageren positief op de foto van het meisje of zoeken op het profiel van het meisje naar aanspreekpunten.
5. Inpalmen: interesse tonen, privé-contact via telefoon/e-mail, uitdagen voor de webcam.

Inlijving

De inlijvingsfase heeft als doel het losweken van het slachtoffer uit haar sociale omgeving en het verleggen van de seksuele grenzen van het meisje, zodat ze een voor prostitutie geschikte seksuele instelling heeft. Ook hier speelt, naast fysiek contact, internet een belangrijke rol. Zo worden slachtoffers gechanteerd met het dreigen tot plaatsen van gevoelige informatie, beelden of foto's op internet, vaak verkregen uit chat-gesprekken of webcamsessies. Via profielsites en via instant messaging kan de loverboy immers makkelijk de vrienden van iemand contacteren, foto's verspreiden en beelden doorsturen.

Exploitatie

Exploitatie, het daadwerkelijke uitbuiten, gebeurt doorgaans via commerciële pornosites. Wanneer de loverboy zijn slachtoffer 'adverteert' op websites zorgt hij ervoor geen digitaal spoor achter te laten, door bijvoorbeeld gebruik te maken van meerdere e-mailadressen, prepaid telefoons en internetcafés (Zanetti, 2009; 2010). Hierdoor is de pakkans erg laag. WATCH Nederland ziet dat jonge meiden minder worden aangeboden via commerciële websites als Kinky.nl of sekswerk.nl, maar het contact tussen klant en pooier ontstaat meer via-via en via chatsites als Telegram, Snapchat en WhatsApp (interview 26 april 2018).

Controlering

Dit betreft de moeite die de loverboy doet om zijn organisatie te beschermen en is opgedeeld in interne en externe bescherming. Interne bescherming houdt in dat hij de slachtoffers onder controle moet houden, externe bescherming houdt in dat hij de meisjes die naar de politie (willen) stappen

²⁸ Chatten met een stoere jongen - Een inventarisatie van en theorie toe passing op literatuur omtrent loverboys op het internet en preventiemogelijkheden, Universiteit Twente (2012) http://essay.utwente.nl/61875/1/Steur%2C%20J.-s1002724_%28verslag%29.pdf

bedreigt. Ook kan hij haar dwingen een tattoo te nemen of haar werkadres te veranderen et cetera. De tattoos zijn een manier om een meisje dat is gevlucht weer op te sporen en zijn een machtig psychologisch instrument om haar te onderdrukken. Wanneer een meisje vlucht, bedreigt de loverboy haar en/of haar familie.

Het zwaartepunt in de werkwijze van de digitale mensenhandelaar ligt niet altijd meer op het inpalmen en emotioneel binden van het slachtoffer. Er wordt vaker en sneller gebruik gemaakt van geweld of chantage (Nationaal Rapporteur Mensenhandel, 2009). Tegenwoordig wordt vaak en al na korte tijd geweld en chantage ingezet om meisjes te dwingen zich te prostitueren. Dit werd bevestigd in het interview met de privédetective werkzaam bij WATCH Nederland (interview 26 april 2018). Bij zaken die bij WATCH binnenkomen is er sprake van een mini-grooming periode. Er wordt direct gestuurd op het verkrijgen van seksueel beeldmateriaal (naaktfoto of stiekem seks filmen) dat gebruikt wordt om het meisje te chanteren. Na het eerste contact met een loverboy kunnen meisjes binnen twee weken al werkzaam zijn in de prostitutie. Methoden die loverboys gebruiken zijn (excessief) geweld, verkrachting, ontmaagding en chantage met foto- of video-opnamen (Humanitas PMW, 2008).

Iets meer dan de helft van de slachtoffers van de zaken die de Officier van Justitie Mensenhandel in de regio Utrecht behandelt (interview 18 april 2018), wordt geronseld door eerst hun vertrouwen te winnen via social media. Loverboys hanteren hierbij de methode zoals beschreven door Zanetti (2009; 2010). Ze werken ernaar toe dat het meisje naaktfoto's deelt, webcamseks heeft of ze filmen seks met het meisje zonder dat ze het weet. Daarmee wordt het meisje gechanteed om in de prostitutie te werken. Met name meisjes afkomstig uit een schaamtecultuur zijn hier volgens de Officier van Justitie vatbaar voor. Sommige loverboys overtuigen het meisje om snel geld te verdienen in de prostitutie, zodat ze samen een huisje kunnen kopen en een gezin kunnen stichten. Het aangaan van een schijnrelatie speelt volgens onderzoek van de Tilburg Universiteit nog steeds een belangrijke rol. Ze dreigen de relatie te beëindigen als slachtoffers niet doen wat zij willen, of ze houden slachtoffers een rooskeurige toekomst voor als ze maar genoeg geld verdienen. Door het gebruik van geweld juist achterwege te laten, voelen slachtoffers zich veelal lange tijd niet misbruikt, waardoor de uitbuitingssituatie lang voort kan duren.²⁹

Iets minder dan de helft van de zaken die de Officier van Justitie Mensenhandel in de regio Utrecht (interview 18 april 2018) behandelt, betreft de zogenaamde passieve rekruteringsmethode van een pooier (loverboy). Dat zijn meiden die 'niet voor 4 euro per uur vakken willen vullen' en de hulp van een pooier inschakelen voor het regelen van klanten en vervoer. Er is veel interesse in minderjarigen en deze meisjes kunnen dan ook een hoop geld verdienen. Seks tegen betaling lijkt ook niet zo erg met mannen die iets ouder zijn dan het meisje zelf is. Ook wordt het werk van escorts steeds meer geromantiseerd, kijk bijvoorbeeld naar de column van Amber, een high-class escort, in het vrouwenblad LINDA, of het programma Filemon op de Wallen. Deze meisjes reageren op berichten als 'Chauffeur aangeboden' of op vragen als 'Wil je snel geld verdienen?'. De zogenaamde loverboy houdt in deze gevallen ook niet al het geld, maar ze delen het geld samen. De jonge pooier heeft dan ook niet het idee dat hij iets verkeerd heeft gedaan of dat hij het slachtoffer heeft uitgebuit. Hij beseft niet dat het organiseren van prostitutiewerkzaamheden voor een minderjarige voor de Nederlandse wetgeving mensenhandel is. De meisjes denken zelf controle te houden op wat ze doen. Echter, het werk in de prostitutie loopt voor het meisje vaak uit de hand. Ze bedenkt bijvoorbeeld dat 'als ze toch wel eens seks heeft met verschillende mannen, ze er net zo goed geld voor kan vragen.' Maar wanneer het meisje gebracht wordt naar een afgelegen en verlaten pand waar twee mannen van vijftig jaar en ouder klaar staan voor een triootje met het minderjarige meisje, dan heeft ze het gevoel dat ze niet meer terug kan. Het is dan erg moeilijk om nog nee te zeggen en zelf de controle te houden. Dit zijn ook momenten dat er dwang wordt uitgeoefend. Zo glijdt het meisje steeds verder in de wereld van uitbuiting in de seksindustrie.

²⁹ Mensenhandel: het slachtofferperspectief - Een verkennende studie naar behoeften en belangen van slachtoffers mensenhandel in Nederland, Tilburg Universiteit (2013) https://www.tilburguniversity.edu/upload/ccb598ac-2282-4491-aad4-375430ce206f_Mensenhandel-online.pdf

1.6 Lovergirls

Lovergirls zijn meisjes die andere meisjes ronselen om hen op den duur in de prostitutie of in (andere) illegale activiteiten te laten uitbuiten. Volgens Stop Loverboys NU is de term lovergirl een slechte term. Volgens hen zijn lovergirls slachtoffers die niet op tijd hulp hebben gekregen. Daardoor hebben de loverboys vrij spel gehad om deze meiden nog verder te brainwashen en te manipuleren. Zij dwingen de meiden op een bepaald moment tot meer criminele activiteiten, zoals het ronselen van andere meisjes. Als de meisjes niet doen wat hen gezegd wordt, dan worden zij zelf gestraft. Niet luisteren is geen optie. Dan worden ze mishandelt, of verkracht. Het is een tactiek van loverboys om te zorgen dat hun slachtoffers niet gaan praten, want deze meiden verrichten nu zelf ook strafbare feiten en is medeplichtig.

Uit een rondgang van dagblad Spits langs verschillende opvanginstellingen en mensenhandeldeskundigen in 2012, gaven hulpverleners aan dat zogenaamde lovergirls meer worden ingezet door pooiers.³⁰ Een lovergirl stelt zich op als een vriendin van een meisje. Ze gaat stoken tussen de ouders en hun dochter zodat hun band slecht wordt, waardoor het meisje meer omgaat met de lovergirl. Zo worden slachtoffers ingezet om andere meisjes te werven (Nationaal Rapporteur Mensenhandel, 2009).

Overigens is het de vraag hoe nieuw dit verschijnsel is. Al in 2000 beschreven Bullens en Van Horn in hun onderzoeksrapport een meisje dat een dubbelrol bleek te vervullen als prostituee en als ronselaar van nieuwe meisjes (2000). De lovergirl zelf kan ook profiteren van haar rol, bijvoorbeeld dat ze zelf niet meer uitgebuit wordt als prostituee.³¹

³⁰ <https://www.nrc.nl/nieuws/2012/04/26/lovergirl-vervangt-loverboy-voor-ronselen-minderjarige-prostituees-a1445509>

³¹ Loverboys en hun slachtoffers - Inzicht in aard en omvang problematiek en in het aanbod aan hulpverlening en opvang, Verweij-Jonker Instituut (2011) https://www.verweij-jonker.nl/doc/vitaliteit/Loverboys_en_hun_slachtoffers_7210_web.pdf

2. Jeugdzorginstellingen en het voorkomen van (online) loverboy problematiek

2.1 Rekrutering in jeugdzorginstellingen

De instellingen in de jeugdzorg staan open voor alle jongeren met ontwikkelings-, opgroei- en gedragsproblemen. Het aanbod aan opvang- en behandelmethoden is dan ook afgestemd op deze brede doelgroep. Slachtoffers van loverboys die in deze instellingen verblijven, doorlopen in beginsel het algemene opvang- en behandelprogramma. Echter, een aantal instellingen binnen de jeugdzorg heeft zich toegelegd op de behandeling van specifieke doelgroepen, waaronder meisjes met een 'meisjesspecifieke problematiek'. Dat wil zeggen seksueel misbruik, eengerelateerd geweld, gedwongen prostitutie, grensoverschrijdend gedrag en uitbuiting door een loverboy.³²

In de residentiële jeugdzorg komen gemengde groepen veel voor. Slachtoffers van loverboys worden opgevangen in leefgroepen waar ook jongens zijn geplaatst. Vanwege het risico op seksueel misbruik is het niet altijd wenselijk om meisjes en jongens in gemengde groepen te plaatsen in instellingen. Ook is de kans aanwezig dat in gemengde groepen potentiële mensenhandelaren en potentiële slachtoffers samen in één groep zitten, dit geldt ook voor vermoedelijke slachtoffers en daders. Dat neemt niet weg dat er ook bij plaatsing in een specifieke meisjesgroep risico's zijn. Zo kunnen 'lovergirls', meisjes die gelieerd zijn aan mensenhandelaren, infiltreren in meisjesgroepen en daar meisjes voor de mensenhandelaar rekruteren. Dit is overigens ook een risico in gemengde groepen.³³ De overgrote meerderheid van de geïnterviewde professionals in onderzoek door Verweij-Jonker in 2011 uit jeugdzorg en opvang heeft ervaringen met meisjes over wie sterke vermoedens waren of van wie is bevestigd dat zij binnen de instelling als lovergirl opereerden.³⁴

Er wordt volgens experts die zijn geraadpleegd in het kader van verbetering daderaanpak van het ministerie van Justitie en Veiligheid in 2017 veel geronseld binnen de instellingen waar meisjes met een LVB-achtergrond wonen.³⁵ Ook de media schrijven vaker over het 'ronselen aan de poort' van instellingen voor jeugdzorg of andere plaatsen, zoals scholen of instellingen voor (crisis)opvang. Met de term wordt meestal geduid op jongens of mannen die rondhangen of rondrijden bij zogenaamde 'vindplaatsen' voor kwetsbare meisjes, om met hen in contact te komen en ze uiteindelijk uit te buiten. Dit kunnen loverboys zelf zijn of mensen die dit in opdracht van een loverboy doen. De term wordt in de praktijk zowel gebruikt voor personen die op zoek zijn naar nieuwe meisjes, als voor loverboys die proberen weer in contact te komen met een specifiek meisje dat in een instelling voor jeugdzorg of vrouwenopvang verblijft. Dit kan een meisje zijn bij wie zij nog in de fase van grooming zitten, maar het kan ook gaan om meisjes en vrouwen die zij al eerder hebben uitgebuit. Wanneer het gaat om het werven van nieuwe potentiële slachtoffers, merken professionals in de gesloten jeugdzorg dit vooral aan het rondhangen van 'foute' figuren op parkeerplaatsen, of bij de hekken van de instelling of op strategische plaatsen waar meisjes tijdens een eventueel weekendverlof langs kunnen komen. Verder zien vooral professionals uit de JeugdzorgPlus dat loverboys zich richten op meisjes die zijn weggelopen van huis of van een instelling. Zij werpen zich op als 'redder in nood' en

³² De effectiviteit van behandelmethoden voor slachtoffers van loverboys, Verweij-Jonker Instituut (2014) https://www.verweij-jonker.nl/doc/vitaliteit/7405_De-effectiviteit-behandelmethoden-slachtoffers-loverboys_7405_web.pdf

³³ Voortgangrapportage en resultaten aanpak loverboys, Ministerie van Justitie en Veiligheid (2017) <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2017/05/08/tk-voortgang-en-resultaten-aanpak-loverboys>

³⁴ Loverboys en hun slachtoffers - Inzicht in aard en omvang problematiek en in het aanbod aan hulpverlening en opvang, Verweij-Jonker Instituut (2011) https://www.verweij-jonker.nl/doc/vitaliteit/Loverboys_en_hun_slachtoffers_7210_web.pdf

³⁵ Voortgangrapportage en resultaten aanpak loverboys, Ministerie van Justitie en Veiligheid (2017) <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2017/05/08/tk-voortgang-en-resultaten-aanpak-loverboys>

bieden meisjes onderdak. Later blijkt dat het meisje haar 'schuld' moet terugbetalen en moet werken voor de loverboy.³⁶

De meeste instellingen, hoofdzakelijk de JeugdzorgPlus-instellingen maar ook instellingen voor provinciale jeugdzorg en vrouwenopvang, treffen diverse voorzorgsmaatregelen om de veiligheid te waarborgen, zoals camerabewaking, beveiliging, hekken, beperkt of geen gebruik van telefoon of internet door cliënten, en begeleid naar buiten of begeleid op verlof. Tegelijkertijd rapporteren de professionals dat dit niet waterdicht is: meisjes gaan vaak naar school, kunnen via anderen contacten doorgeven.³⁷

De geïnterviewde Officier van Justitie Mensenhandel in de regio Utrecht (interview 18 april 2018) bevestigt dat nieuwe slachtoffers in jeugdinstanties worden gerekruteerd door lovergirls of loverboys. Ze zitten in dezelfde instelling en ontmoeten elkaar op de school van de instelling. Op het schoolplein spreken meisjes bijvoorbeeld met jongens af om een paar klanten te regelen en hen dan af te persen omdat ze seks hebben gehad met een minderjarige. Er is volgens de Officier van Justitie ook naïviteit in de jeugdzorg, bijvoorbeeld als een meisje haar ouders wil bellen en met haar telefoon een half uur uit het zicht is. Heeft ze dan met haar ouders gesproken? Of een neef die het meisje ophaalt uit de instelling; was dat wel haar neef?

Mein en collega's (2014) geven aan dat het voor instellingen lastig is om de doelgroep van slachtoffers van loverboys af te bakenen, zowel voorafgaand als gedurende de behandeling. Er bestaan in de jeugdzorg meerdere opvattingen (definities) over wanneer iemand slachtoffer is van een loverboy/mensenhandelaar. Bovendien is er een grijs gebied met seksueel grensoverschrijdend gedrag, relatieverslaving en 'fout vriendje'. De meisjes zelf ontkennen vaak dat er sprake is van gedwongen seks of uitbuiting. Wanneer spreekt men van een slachtoffer of een vermoedelijk of potentieel slachtoffer en wanneer is er iets anders aan de hand? Ook is de grens tussen dader en slachtoffer vaak niet scherp: slachtoffers kunnen ook dadergedrag tonen ('lovergirls'). Door het gebruik van sociale media is het probleem voor professionals vaak verborgen en ongrijpbaar. De Nationaal Rapporteur (2013) wijt dit aan het gebrek aan kennis van risicofactoren en profielen van de problematiek in de jeugdhulpverlening. Dit leidt ertoe dat slachtoffers van loverboys niet altijd als slachtoffer van mensenhandel worden gezien. Met het gevolg dat deze slachtoffers de bescherming mislopen waar ze recht op hebben. De Nationaal Rapporteur pleit in meerdere rapportages over mensenhandel in de jeugdzorg voor investering in de bescherming van slachtoffers, zij hebben recht op veilige en geschikte opvang. Herhaald slachtofferschap kan hierdoor afnemen en de aangiftebereidheid zal toenemen.³⁸

Als reactie op het advies van de Nationaal Rapporteur, presenteerde de commissie Azough in december 2014 het Actieplan 'Hun verleden is niet hun toekomst'. In 2015 ontwikkelde de commissie instrumenten voor jeugdzorginstellingen gericht op de kwaliteit van opvang en hulp aan slachtoffers, signalering, risicotaxatie, samenwerking met politie en justitie en melding bij het Coördinatiecentrum Mensenhandel (Comensha).³⁹

2.2 Herhaald slachtofferschap

In veel gevallen is, met name bij seksuele uitbuiting door loverboys, sprake van een complexe relatie, mogelijk voortkomend uit een liefdesrelatie of een door de dader gespeelde liefdesrelatie,

³⁶ Loverboys en hun slachtoffers - Inzicht in aard en omvang problematiek en in het aanbod aan hulpverlening en opvang, Verweij-Jonker Instituut (2011) https://www.verweij-jonker.nl/doc/vitaliteit/Loverboys_en_hun_slachtoffers_7210_web.pdf

³⁷ Loverboys en hun slachtoffers - Inzicht in aard en omvang problematiek en in het aanbod aan hulpverlening en opvang, Verweij-Jonker Instituut (2011) https://www.verweij-jonker.nl/doc/vitaliteit/Loverboys_en_hun_slachtoffers_7210_web.pdf

³⁸ Voortgangrapportage en resultaten aanpak loverboys, Ministerie van Justitie en Veiligheid (2017) <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2017/05/08/tk-voortgang-en-resultaten-aanpak-loverboys>

³⁹ Voortgangrapportage en resultaten aanpak loverboys, Ministerie van Justitie en Veiligheid (2017) <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2017/05/08/tk-voortgang-en-resultaten-aanpak-loverboys>

afhankelijkheid, het hebben van gezamenlijke kinderen en angst. Door deze complexe relatie is het voor slachtoffers vaak moeilijk om uit de uitbuitingssituatie los te breken. Vervolgens is het als ze uit de situatie van uitbuiting zijn getreden, moeilijk onmiddellijk en onvoorwaardelijk afstand te nemen van de uitbuiters. Voor zover bekend kunnen er verschillende redenen zijn waarom een persoon besluit de situatie van uitbuiting te verlaten. Sommigen accepteren hulp pas als ze echt geen andere uitweg meer zien. Een incident is dan vaak de spreekwoordelijke druppel die de emmer doet overlopen, dat wil zeggen de aanleiding om naar de politie te stappen (Herwijnen 2011; van Dijk en van Mierlo 2009). Wanneer slachtoffers zijn gepakt tijdens een politiecontrole of controle op papieren die niet in orde waren, staan slachtoffers nog in de invloedssfeer van de uitbuiters. Slachtoffers nemen hun pooier vaak in bescherming en wijzen hulp daarom af. Het ingrijpen door de politie kan het slachtoffer een alibi geven om de situatie te verlaten omdat het slachtoffer kan zeggen dat het initiatief van de politie kwam en zij geen andere keuze had (Herwijnen 2011). Voor (Nederlandse) slachtoffers van een 'loverboy' is het moeilijk om zich los te wrikken van hun 'vriendjes' en zij gaan ook vaak weer terug naar hun uitbuiters. Ondanks allerlei voorzorgsmaatregelen om het contact met de uitbuiters af te houden, is dat door sociale media en mobiele telefonie moeilijk te bewerkstelligen.⁴⁰

Herhaald slachtofferschap lijkt zeker op te gaan voor slachtoffers van loverboys. Ook professionals in de jeugdzorg signaleren duidelijke risico's dat meisjes en vrouwen terugvallen in een situatie van uitbuiting. Onder slachtoffers die seksueel zijn uitgebuit, via gedwongen seksueel contact met vrienden van de loverboy dan wel vormen van prostitutie, treedt volgens een deel van de professionals die zijn geïnterviewd in een onderzoek van Verweij-Jonker (2011) normvervaging op over wat een gezonde relatie is en hoe ze met mannen om moeten gaan. De meisjes hebben geleerd om op instrumentele wijze met hun seksualiteit om te gaan. Een professional noemt een voorbeeld van meisjes die actief seks zoeken tijdens weekendverlof, op flirterige wijze omgaan met mannelijke hulpverleners, of juist een normale omgang als dubbelzinnig interpreteren. Ondanks uitbuiting in de prostitutie, kunnen meisjes en vrouwen volgens hen nog steeds verlangen naar seks en naar aandacht van mannen. Het is dubbel: enerzijds is er de angst voor enge mannen, de pijn en de mishandeling, anderzijds verlangen ze wel naar het wereldje dat ze kennen, van drank, drugs en seks. De afhankelijkheid van een loverboy en de loyaliteit die meisjes voelen voor hun loverboy is zeer groot, ook in de meest extreme gevallen van uitbuiting. Als meisjes uit de instellingen voor jeugdzorg komen, vallen zij volgens het onderzoek vaak terug in hun oude patroon.⁴¹

2.3 Wat doen jeugdzorginstellingen ter preventie van (online) loverboyproblematiek?

Diverse instellingen in jeugdzorg en opvang hebben een aanbod op het gebied van preventie en voorlichting dat ook kan worden gebruikt bij slachtoffers van loverboys die zij opvangen. Dit kan bijvoorbeeld zijn in de vorm van thema-avonden over loverboys, weerbaarheidstrainingen, en voorlichtingsmateriaal over seksualiteit en vriendjes. De meeste initiatieven richten zich op primaire en secundaire preventie, maar er zijn ook enkele initiatieven op het gebied van tertiaire preventie (voorkomen van toekomstig slachtofferschap). Bij meerdere instellingen in de jeugdzorg is voorlichtingsmateriaal beschikbaar dat speciaal is bestemd voor slachtoffers van loverboys. Deskundigheidsbevordering rondom loverboyproblematiek vindt echter niet in alle instellingen plaats, meestal in de vorm van themabijeenkomsten en in mindere mate interne trainingen. Reden hiervoor is dat veel instellingen een bredere doelgroep hebben en/of geen capaciteit hebben om deskundigheidsbevordering aan te bieden. Het onderwerp van de deskundigheidsbevordering is soms

⁴⁰ Mensenhandel: het slachtofferperspectief - Een verkennende studie naar behoeften en belangen van slachtoffers mensenhandel in Nederland, Tilburg Universiteit (2013) https://www.tilburguniversity.edu/upload/ccb598ac-2282-4491-aad4-375430ce206f_Mensenhandel-online.pdf

⁴¹ Loverboys en hun slachtoffers - Inzicht in aard en omvang problematiek en in het aanbod aan hulpverlening en opvang, Verweij-Jonker Instituut (2011) https://www.verweij-jonker.nl/doc/vitaliteit/Loverboys_en_hun_slachtoffers_7210_web.pdf

specifiek loverboyproblematiek, maar kan ook breder zijn, zoals grensoverschrijdend seksueel gedrag en seksuele weerbaarheid.⁴²

Uit de enquête onder personeel (10 personen) van twee gesloten jeugdzorginstellingen in de regio Amsterdam (maart 2018), kwam naar voren dat het personeel weinig tot geen aandacht besteedt aan het online gedrag van jongeren. Zij hebben hiervoor ook nooit training gehad. Zij konden dan ook nauwelijks tips noemen die ze jongeren konden meegeven over het veilig gebruik van internet ter preventie van slachtofferschap van seksuele uitbuiting. Ook jongeren (11 personen) gaven in de enquête aan (februari 2018) dat internetveiligheid nauwelijks tot niet werd meegenomen in de behandeling of dagelijkse begeleiding. Als er enige aandacht voor was, dan betrof dat het doorlopen van de vriendenlijst op Facebook.

2.4 Welke trainingsmaterialen over loverboys zijn er voor hulpverleners in de jeugdzorg?

Preventie is een belangrijke pijler in de aanpak van mensenhandel/ loverboyproblematiek. Zowel vanuit de Rijksoverheid als door lokale overheden, zorginstellingen en particuliere partijen zijn de laatste jaren veel preventieproducten ontwikkeld. Zowel specifiek gericht op mensenhandel/ loverboyproblematiek als op het in bredere zin voorkomen van seksueel grensoverschrijdend gedrag. Hierdoor is een groot en divers aanbod ontstaan, wat het soms lastig maakt om het meest geschikte materiaal te vinden. Om jongeren, ouders en professionals (bijvoorbeeld scholen, hulpverleningsinstanties en gemeenten) hierbij te ondersteunen heeft het ministerie van Justitie en Veiligheid een inventarisatie gemaakt van het beschikbare preventiemateriaal. Er is ook een lijst opgenomen voor jongeren met een LVB, in de GGZ of in het speciaal onderwijs.⁴³ Zo zijn er DVD-boxen speciaal voor LVB-jongeren, theatervoorstellingen, informatieve websites, lespakketten, peereducatie materialen en lesboeken beschikbaar. Niet al deze materialen zijn geëvalueerd op effectiviteit.

⁴² Loverboys en hun slachtoffers - Inzicht in aard en omvang problematiek en in het aanbod aan hulpverlening en opvang, Verweij-Jonker Instituut (2011) https://www.verweij-jonker.nl/doc/vitaliteit/Loverboys_en_hun_slachtoffers_7210_web.pdf

⁴³ Preventiemateriaal mensenhandel/ loverboyproblematiek, ministerie van Justitie en Veiligheid (2017) https://www.wegwijzermensenhandel.nl/binaries/Folder_preventiemateriaal_mensenhandel_loverboyproblematiek_tcm21-247394.pdf

3. Wat moeten begeleiders in instellingen weten/doen ter preventie van (online) loverboy problematiek?

Iedereen die met jongeren werkt zou zich volgens een social media expert van het Bureau Jeugd en Media moeten verdiepen in de social media apps die jongeren gebruiken (interview 18 mei 2018).⁴⁴ Het is belangrijk dat professionals die met jongeren werken de taal kennen en de terminologie begrijpen als een jongere bij hen komt met een probleem. De apps die het meest gebruikt worden door jongeren zijn: Instagram, Snapchat en WhatsApp. Online gedrag zou volgens de social media expert een standaard en terugkerend thema moeten zijn in de begeleiding van jongeren in (gesloten) instellingen.

Het belang van een veilig en positief pedagogisch klimaat wordt gezien als een belangrijke voorwaarde voor een effectieve behandeling van slachtoffers van loverboys. Hierbij geven jongeren aan dat vooral de bejegening door de behandelaars belangrijk is. Behandelaars zijn naar eigen zeggen kritisch over het gedrag, maar respectvol en positief over de persoon. Andere nuttige kwaliteiten van behandelaars zijn hun sterke betrokkenheid, kennis en ervaring, inlevingsvermogen, flexibiliteit in stijlen en bereidheid om 'gevoelige' thema's aan de orde te stellen.⁴⁵

Uit de interviews met experts kwamen de volgende punten naar voren over wat jeugdhulpverleners zouden moeten weten of doen ter preventie (online) loverboyproblematiek:

3.1 Bij binnenkomst in instelling

- Kom er bij intakegesprek achter welke social media belangrijk zijn voor de jongere. Toon hier interesse in en kijk er samen naar. (Bureau Jeugd & Media)
- Welke vrienden heeft het meisje op Facebook en andere social media? (Officier van Justitie Mensenhandel)
- Bespreek wanneer de jongere iemand toelaat als vriend. Welke criteria hanteert de jongere? (Bureau Jeugd & Media)
- Heeft social media een rol gespeeld in de problematiek? (Bureau Jeugd en Media)

3.2 Tijdens verblijf in instelling

- Welke sites bezoekt de jongere als hij/zij even op de computer is geweest? (Officier van Justitie Mensenhandel)
- Vraag na verlov naar gesprekken op social media, zoals je ook vraagt wat ze tijdens hun verlov gedaan hebben. (Officier van Justitie Mensenhandel) (Bureau Jeugd & Media)
- Social media moet een terugkerend thema zijn, met name wanneer social media een rol heeft gespeeld bij de problematiek. (Bureau Jeugd & Media)

3.3 Normen, waarden en grenzen

- Wat is waardevol; 50 Likes of die ene goede vriendin? (Bureau Jeugd & Media)
- Social media moet versterken wat je offline doet: jouw online gedrag zou de vriendschappen moeten versterken en niet alleen groeien in het aantal online contacten die je nauwelijks kent. (Bureau Jeugd & Media)
- Hoe presenteert een jongere zichzelf online (online imago)? (Officier van Justitie) (Bureau Jeugd & Media)

⁴⁴ Interview met social media expert van Bureau Jeugd en Media en werkzaam bij de politie. Hij is jarenlang wijkagent geweest voor scholen in Den Haag en heeft scholen ondersteund in sextingzaken.

⁴⁵ Loverboys en hun slachtoffers - Inzicht in aard en omvang problematiek en in het aanbod aan hulpverlening en opvang, Verweij-Jonker Instituut (2011) https://www.verweij-jonker.nl/doc/vitaliteit/Loverboys_en_hun_slachtoffers_7210_web.pdf

- Op internet praat je met verschillende mensen en dat is geen probleem, maar hoeveel informatie geef je over jezelf? (Bureau Jeugd & Media)
- Wat is vriendschap? Wanneer vertrouw je iemand? (WATCH)
- Normen & waarden fotogebruik van anderen -> toestemming nodig! (WATCH)
- Normen & waarden seksualiteit: is pijpen seks? (veel jongeren vinden van niet) (WATCH)
- Waar ligt jouw grens, wat doe je wel en niet voor de webcam/camera? (WATCH)
- Inzicht hoe prostitutiewerk uit de hand kan lopen. (Officier van Justitie Mensenhandel)

3.4 Informatie over online veiligheid

- Potentie dat je iemand ontmoet met slechte bedoelingen is online vele malen groter. (Bureau Jeugd & Media)
- Hoe weet je dat iemand echt diegene is die hij/zij zegt? (Bureau Jeugd & Media)
- Risico's van sexting en grooming. (Officier van Justitie Mensenhandel)
- Sexting: nooit doen! Hoofdwerkwijze van loverboys is chantage met seksueel beeldmateriaal. (WATCH)
- Foto's via Snapchat zijn niet tijdelijk, maar kunnen opgeslagen worden en als chantagemiddel gebruikt worden. (WATCH)
- Wie accepteer je als vriend? Welke criteria hanteert een jongere? (Bureau Jeugd & Media)
- Voeg nooit iemand toe die je niet kent! (WATCH)
- Stel dat je wel dingen hebt gedaan waardoor je in de problemen bent gekomen: laat je nooit afpersen/dwingen/chanteren! Het houdt namelijk niet op! Vertel het tegen iemand die je vertrouwt! Begeleider: zeg nooit "dat is dom", maar wees warm en zoek samen naar een oplossing. (Bureau Jeugd & Media)
- Privacy-instellingen belangrijkste apps. (Bureau Jeugd & Media)

3.5 Voorlichting bij jongens

- Jongens kunnen ook slachtoffer zijn van seksuele uitbuiting. Waarschuw jongens dus niet alleen voor crimineel gedrag en drugsgebruik, maar informeer hen ook over het mogelijk slachtoffer worden van jongensprostitutie (CKM/Fier)
- Bij jongens zou er ook ingezet moeten worden op gewetensontwikkeling, zodat ze begrip hebben voor de negatieve consequenties voor het meisje. Laat hen bijvoorbeeld voorstellen dat zoiets bij hun zus gebeurt. (Officier van Justitie Mensenhandel)
- Jongens moeten ook inzien dat ze meisjes niet helpen door klanten voor hen te regelen. (Officier van Justitie Mensenhandel)

3.6 Rekening houden met LVB ⁴⁶

- Onderzoeken tonen aan dat LVB een risicofactor is voor loverboyproblematiek.
- Mensen met een LVB zien er vaak normaal uit voor hun kalenderleeftijd, maar hun verstandelijke en sociale vermogens komen vaak niet verder dan die van iemand in de basisschoolleeftijd of een jonge puber.
- Meestal zul je iemand met een LVB niet op het eerste gezicht herkennen. Pas als je iemand met een LVB wat beter leert kennen gaan je dingen opvallen.
- Mensen met een LVB zijn vaak erg handig in het verbergen van hun beperking voor de buitenwereld.

⁴⁶ Slachtoffers van mensenhandel met een licht verstandelijke beperking (LVB), Expertisecentrum Mensenhandel & Mensensmokkel (2018) https://wegwijzerjeugdenveiligheid.nl/fileadmin/w/wegwijzerjeugdenveiligheid_nl/LVB-jongeren/rapportage_LVB_april_2018.pdf

- Niet iedere persoon met LVB is hetzelfde. De LVB kan zich op verschillende manieren uiten. Er is ook geen standaardoplossing voor het omgaan met mensen met een LVB.
- Mensen met een LVB hebben moeite met het verwerken van informatie: ze snappen dingen minder snel en minder goed.
- Mensen met een LVB hebben een minder ontwikkeld geheugen.
- Mensen met een LVB hebben een beperkte woordenschat en kunnen zich minder goed uitdrukken.
- Mensen met een LVB vinden het (als gevolg van hun beperking) moeilijk hun eigen (seksuele) grenzen en die van anderen te herkennen en te respecteren.
- Veel mensen met een LVB zijn makkelijk te beïnvloeden: door goede ondersteuning voorkom je mogelijk risicovolle situaties.
- Communicatie met mensen met een LVB:
 - zorg je voor korte, duidelijke communicatie;
 - gebruik je geen beeldspraak of ironie in je gesprek (humor wordt door mensen met een LVB vaak niet herkend en letterlijk genomen);
 - vertoon je consequent gedrag;
 - luister je extra goed;
 - herhaal je boodschap een aantal malen;
 - controleer of je boodschap duidelijk is;
 - leg je afspraken goed vast en maak zo nodig een stappenplan;
 - zorg dat je voldoende tijd neemt;
 - schakel als dat nodig is deskundige hulp in.

3.7 Spelregels voor positief seksueel gedrag

Er zijn heel wat jongeren die wel eens een nare seksuele ervaring hebben meegemaakt. Dat kan zowel online als in het echt zijn. Bij alle fijne seksuele ervaringen gaat het niet alleen om hoe goed of mooi iemand is, maar vooral om rekening houden met elkaar. Daarbij is het belangrijk dat je de grenzen van je partner respecteert en dat je weet waar je eigen grenzen liggen. Sensoa en MOVISIE hebben in 2010 het Vlaggensysteem ontwikkeld.⁴⁷ Het Vlaggensysteem bevat 6 seksregels voor positief seksueel gedrag dat niet over grenzen heen gaat. Seksueel gedrag gaat niet alleen over kussen en vrijen, maar bijvoorbeeld ook chatten over seks. Wanneer aan één van de onderstaande seksregels niet wordt voldaan, dan is het seksuele gedrag niet (helemaal) oké. Dat betekent dus dat aan alle onderstaande seksregels moet worden voldaan voor een positieve seksuele ervaring, waarbij rekening wordt gehouden met de wensen en grenzen van jezelf en de ander.

1. Wederzijdse toestemming (wil je het allebei?)

Zegt de ander ja of nee? Of zijn er twijfels? Is iemand in staat om ja of nee te zeggen en niet onder invloed van drank of drugs bijvoorbeeld? Als beide partijen het prettig vinden en het graag willen, dan is het oké. Het is belangrijk om goed te kijken of iemand wel of niet wil. Als de ander niet wil mag je niet aandringen of 'pushen'. Wie A zegt, zegt alleen A. Voor B is ook toestemming nodig.

2. Vrijwilligheid (is er geen dwang of druk?)

Is er sprake van dwang of (sociale) druk? Krijg je problemen als je nee zegt? Je mag een zoen, aanraking of seks nooit opdringen aan een ander. Seksuele handelingen moet je alleen doen als je het zelf wil en als de ander het wil. Ook niet omdat er iets tegenover staat of om iemand een plezier te doen, of omdat het van je verwacht wordt, of om te vermijden dat iemand boos wordt.

3. Gelijkwaardigheid (heeft de een veel meer te zeggen dan de ander?)

Zijn beide partijen aan elkaar gewaagd, zodat de een de ander niet overheerst? Er moet gelijkwaardigheid zijn in leeftijd, intelligentie, aanzien, macht, enzovoort. Seksueel contact of seksuele

⁴⁷ Het Vlaggensysteem, Sensoa en Movisie (2010)

<https://vlaggensysteem.nl/het-vlaggensysteem-seksueel-gedrag-duiden-en-sturen>

spelletjes met iemand die veel ouder, sterker of slimmer is of andersom, met iemand die veel jonger of zwakker is, is niet oké.

4. Passend bij de leeftijd of ontwikkeling (past het bij de leeftijd?)

Ben jij of de ander er nog te jong voor? Sommige jongeren zijn er vroeg bij, andere later. Het is goed om niet te vroeg te beginnen. Meestal is het zo dat hoe ouder je bent, hoe beter je weet wat je wel wilt en wat niet. Je wordt steeds minder makkelijk over te halen dingen te doen die je (nog) niet wilt.

5. Passend bij de situatie of omgeving (hebben anderen er geen last van?)

Gebeurt het bijvoorbeeld op de juiste plek? In de ene situatie gelden andere regels dan in andere. Seksueel gedrag is oké wanneer het past bij de situatie, omstandigheden of de omgeving. Dat betekent dat je rekening houdt met de mensen in je omgeving en niemand stoort of choqueert met je gedrag.

6. Zelfrespect (heb je respect voor jezelf?)

Zorg je ervoor dat je jezelf geen pijn of verdriet doet? En breng je jezelf niet in gevaar? Aan seks hoor je in principe een goed gevoel aan over te houden (ook al is dat niet altijd het geval). Het is daarom belangrijk dat je niets doet wat schadelijk is voor jezelf of voor anderen. Dat kan bijvoorbeeld betekenen dat je geen seksueel getinte foto's van jezelf verstuurt, maar ook dat je veilige seks hebt zodat je geen risico loopt op ongewenste zwangerschap of een seksueel overdraagbare aandoening (SOA).

De zes criteria bieden handvatten om het gedrag te duiden met gekleurde vlaggen.

- De groene vlag staat voor gezond seksueel gedrag.
- De gele vlag staat voor minder gezond experimenteelgedrag of licht grensoverschrijdend gedrag.
- De rode vlag heeft betrekking op ernstig seksueel grensoverschrijdend gedrag.
- De zwarte vlag op zwaar seksueel grensoverschrijdend gedrag.

Het gedrag wordt gekoppeld aan een normatieve lijst⁴⁸ en krijgt een handelingsperspectief. Hiermee signaleer je niet alleen zorgwekkend of extreem seksueel gedrag. Via Movisie zijn er trainingen over hoe je op dit seksuele gedrag kunt reageren.

3.8 Signalen van loverboyproblematiek⁴⁹

Deze signalen zouden er op kunnen wijzen dat een meisje in contact is met een loverboy. Ieder meisje kan zich weleens anders gedragen, dit betekent natuurlijk niet per se dat er ook een probleem is. Het wordt pas serieus als er, voor een langere tijd, bij een meisje meerdere van onderstaande signalen worden waargenomen. Ze is dan misschien in de handen van een loverboy gevallen.

1. Uiterlijke en fysieke gesteldheid

- Ziet er plotseling uitdagend en sexy uit
- Verandering in kleding en make-up
- Ziet er overdreven verzorgd uit
- Is moe en vermagerd
- Vertoont psychosomatische klachten
- Zelfverwonding

2. Houding ten opzichte van zichzelf

- Lage zelfwaardering
- Weinig realistisch zelfbeeld

⁴⁸ Normatieve lijst Vlaggensysteem: Verkorte versie (2013) <http://docplayer.nl/33294854-Normatieve-lijst-vlaggensysteem-verkorte-versie-constructie-van-de-lijst.html>

⁴⁹ Aanpak loverboyproblematiek – handreiking, Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (2012) [https://www.wegwijzermensenhandel.nl/binaries/handreiking-aanpak-loverboyproblematiek\(2\)_tcm21-84555.pdf](https://www.wegwijzermensenhandel.nl/binaries/handreiking-aanpak-loverboyproblematiek(2)_tcm21-84555.pdf)

- Lijkt geen identiteit te hebben
- Onderschat of overschat zichzelf
- Depressief
- Snel beïnvloedbaar
- Plotselinge huilbuien en/of woede uitbarstingen
- Durft of kan geen grenzen aangeven
- Vertoont teruggetrokken gedrag

3. Gedrag (algemeen)

- Heeft (opeens) veel geld/dure spullen
- Ze vermijdt het onderwerp prostitutie of projecteert dit op anderen
- Extreem vrolijk gedrag
- Gaat extreem vaak uit
- Hangt veel op straat rond
- Trekt zich terug
- Vertoont wegliepgedrag
- Eventuele drugs en/of drankmisbruik
- Is snel wisselend qua emoties
- Is weinig flexibel
- Ziet niet in hoe zij situaties kan benaderen/veranderen

4. Gedragssignalen op seksueel gebied

- Obsessie met seks
- Grote angst voor lichamelijk contact
- Veel kennis op het gebied van seksualiteit
- Plotselinge gedragsverandering
- Concentratieproblemen
- Zelfverwonding

5. Gedrag en houding ten opzichte van anderen

- Isoleert zich van vrienden en bekenden
- Heeft (opeens) veel nieuwe contacten
- Wordt gehaald en gebracht met scooter/auto
- Weinig binding met thuis (ruzies en meningsverschillen)
- Heeft opeens afwijkende normen
- Vertoont sociaal wenselijk gedrag (om geen wantrouwen te wekken)
- Heeft totaal ander gedrag op verschillende plekken, bijvoorbeeld op school of in het bijzijn van vrienden
- Er zijn thuis en op school problemen (weglopen, spijbelen vooral op maandag en vrijdag, slechte schoolprestaties)
- Lijkt opeens alleen bezig te zijn met seks
- Heeft plotseling belangstelling voor bepaalde jongens
- Reageert spanningen af
- Gaat om met 'ouderen'
- Is niet aanspreekbaar op haar gedrag
- Veel gebeld worden op haar mobiel

6. Lichamelijke signalen

- Buikpijn
- Pijn/bloed aan anus, vagina

- Pijn in bovenbenen
- Eetproblemen
- Seksueel overdraagbare aandoeningen, zwangerschap

3.9 Wanneer is er sprake van loverboyproblematiek?

Er is sprake van een vermoeden van loverboyproblematiek wanneer:⁵⁰

- De vermoedelijke loverboy (mensenhandelaar) bekend is bij de politie voor één of meer zedendelict(en), vermogensdelicten of er zijn meerdere meldingen van vermoedens van loverboy praktijken over hem bij de politie/WATCH Nederland.
- Het slachtoffer seksuele en/of relationele grensoverschrijdingen heeft meegemaakt waar ze mogelijktoestemming voor geeft, maar die onder enige vorm van dwang of manipulatie verkregen is.
- Er sprake lijkt te zijn van een economisch voordeel voor de vermoedelijke dader. Dit voordeel is echter niet altijd duidelijk zichtbaar, ook niet voor het slachtoffer. Het doel van de mensenhandelaar is geld verdienen. In een vermoeden moet dit economisch voordeel een rol spelen. Als dit aspect geen enkele rol speelt, dan hoeft niet getwijfeld te worden aan het slachtofferschap, maar wel of het gaat om mensenhandel.

3.10 Wat als het meisje het zelf wil?

“Ik wil het echt” kan een jong meisje zeggen dat zich prostitueert. Voor hulpverleners kan het lastig zijn om hiermee om te gaan. Eigenlijk komen er in het begrip vrijwilligheid zoals we dat dagelijks gebruiken twee totaal verschillende dingen samen: vrijwilligheid als vrije wilsbeschikking en vrijwilligheid als vrijheid. Vrije wilsbeschikking gaat over de vraag: Kan ik de daad beschouwen als voortkomend uit mijn interne vrije wil? Vrijwilligheid als vrijheid heeft te maken met de sociale (en dus externe) omstandigheden waarin een daad zich voltrok. Dwang is een aantasting van ‘vrijwilligheid’ in deze zin. Met het onderscheid tussen vrijwilligheid als vrije wilsbeschikking en vrijwilligheid als vrijheid in het achterhoofd, kunnen hulpverleners als volgt antwoorden op jonge zich prostituerende meisjes: “We hoeven niet te betwisten dat jij vrijwillig tot betaalde seks overgaat. Het is echter alleen volstrekt irrelevant, omdat je de beslissing neemt in onvrije omstandigheden. Het is namelijk voor de wet verboden.” Maar ook is er een relatie tussen vrijwilligheid en liefde. Als je verliefd bent, handel je op basis van een kwadraat van vrijwilligheid, zo lijkt het. Men wil niets liever dan dingen doen op basis van de verliefdheid. Echter, men kan niet van alles wat men heel graag wil, zeggen dat het om die reden een vrijwillige handeling is. Een drugsverslaafde wil heel, heel graag drugs, maar er is geen sprake meer van vrije wilsbeschikking. Er is sprake van hypnose door de drugs. Het gaat hier paradoxaal genoeg om een willen dat zo sterk is dat het niet meer vrijwillig kan worden genoemd. De liefde waar deze meisjes gevoelig voor zijn, is verknoopt met dit willen-zonder-vrijwilligheid. Romantische liefde is bij uitstek liefde die je echt niet kan weerstaan. Het meisje kan niet anders!⁵¹

3.11 Hoe te handelen bij vermoedens van loverboyproblematiek?

Voor hulpverleners in de zorg voor jongeren (zoals pleegzorg, residentiële zorg, jeugd-LVB, jeugd-GGZ, jeugdgevangenis) heeft Het Landelijk kenniscentrum LVB een stappenplan gemaakt wat zij kunnen doen als zij signalen van loverboyproblematiek herkennen.⁵² De stappen bestaan uit:

⁵⁰ Registratie Slachtoffers loverboys in de jeugdsector, Movisie (2013)

<https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/publication-attachment/Rapport%20inventarisatie%20cijfers%20slachtoffers%20loverboys%20%5BMOV-1645032-0.1%5D.pdf>

⁵¹ Vermeende vrijwilligheid bij jeugdprostitutie lastig voor hulpverlener, Wim Dubbink, Hoogleraar ethiek van bedrijf en organisatie aan Tilburg University (2018) <https://www.rd.nl/opinie/vermeende-vrijwilligheid-bij-jeugdprostitutie-lastig-voor-hulpverlener-1.1466431>

⁵² Hoe signaleer je slachtoffers? Een stappenplan voor professionals, Landelijk kenniscentrum LVB (2017) <https://www.nji.nl/nl/Download-NJI/Hoe-signaleer-je-slachtoffers-Stappenplan-voor-professionals.pdf>

1. Breng signalen en factoren in kaart
 - Maak een duidelijk onderscheid tussen feiten, omstandigheden (gebeurtenissen), waarneming, interpretaties en bronnen.
 - Leg de stappen die u zet, wie u heeft geraadpleegd, wat daarin is afgesproken en de besluiten die worden genomen vast in het cliëntendossier.
2. Overleg met een collega en eventueel externe deskundigen
 - Vraag zo nodig advies aan een deskundige derde, bijvoorbeeld WATCH Nederland of CoMensha (landelijk Coördinatie Centrum Mensenhandel).
 - Ken de lokale routes en afspraken
3. Bespreek de signalen en factoren met het meisje (en haar ouders)
 - Leg de cliënt het doel van het gesprek uit.
 - Benoem de feiten die u heeft vastgesteld en de waarnemingen die u heeft gedaan zonder daarover een oordeel te geven.
 - Nodig de cliënt uit om hierop een reactie te geven.
 - Kom pas na deze reactie met een evt. interpretatie van wat u heeft gezien, gehoord of waargenomen.
 - Bespreek evt. vervolgstappen en afspraken met de cliënt.
4. Weeg de verzamelde informatie
 - Weeg op basis van de signalen, het ingewonnen advies en het gesprek met de cliënt de risico's op geweld, dwang en uitbuiting.
 - Weeg de aard en de ernst van de risico's.
 - Bespreek uw weging (anoniem indien geen toestemming) met een deskundige collega of een externe deskundige. Vraag eventueel (opnieuw) advies aan WATCH Nederland of CoMensha.
5. Beslis welke acties nodig zijn. De beslissing maakt u door het risico en de kans op schade in te schatten:
 - Is het risico af te wenden, dan kunt u zelf hulp bieden of organiseren.
 - Is het risico niet af te wenden en dreigt er ernstig gevaar of is er een reële kans op schade, dan moet u een melding maken (politie, WATCH Nederland, Meld Misdaad Anoniem).
 - Geeft de cliënt geen toestemming? Dan kunt u in geval van ernstige dreiging toch een melding maken (politie, WATCH Nederland, Meld Misdaad Anoniem). Er is dan sprake van een conflict van plichten.

Volgens Movisie wordt de politie te weinig betrokken bij een vermoeden van loverboyproblematiek. Dat is een gemiste kans om je vermoeden te bevestigen dan wel bij te stellen.⁵³ Bij vermoedens van mensenhandel/loverboyproblematiek geldt de beroepsgeheimhouding niet. Het beroepsgeheim legt de plicht op tot geheimhouding van in vertrouwen verstrekte gegevens. De geheimhoudingsplicht omvat alle gegevens die de hulpverlener in de uitoefening van zijn of haar beroep over de cliënt te weten komt, dus ook NAW-gegevens, observaties of niet-medische informatie. Er zijn een aantal uitzonderingen op het beroepsgeheim. Zo mogen gegevens wel uitgewisseld worden met degenen die rechtstreeks bij de behandeling betrokken zijn. Ook mogen gegevens worden uitgewisseld wanneer de cliënt, of bij minderjarigen zijn of haar wettelijke vertegenwoordiger, daarvoor toestemming geeft. Andere uitzonderingen zijn: wettelijke verplichting (de Wet publieke gezondheid verplicht bijvoorbeeld om gevallen van tbc te melden) of een conflict van plichten (wanneer de plicht om te zwijgen botst met de plicht om te helpen). Bij vermoedens van mensenhandel is vooral deze laatste uitzondering van belang. Een conflict van plichten doet zich voor wanneer de plicht tot geheimhouding botst met de plicht om ernstige schade of gevaar voor de cliënt of een ander te voorkomen door met een derde over hem of haar te spreken. Om doorbreking van het beroepsgeheim te rechtvaardigen moet de dreiging reëel zijn en het gevaar niet op een andere manier kunnen worden afgewend. Opsporing en

⁵³ Registratie Slachtoffers loverboys in de jeugdsector, Movisie (2013)
<https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/publication-attachment/Rapport%20inventarisatie%20cijfers%20slachtoffers%20loverboys%20%5BMOV-1645032-0.1%5D.pdf>

vervolgving zouden geen doel op zich moeten zijn, hoogstens een (uiterste) middel.⁵⁴

Volgens jongeren zelf is aandacht voor bejegening en gespreksvoering zeer belangrijk:

- Zorg dat je als hulpverlener en gesprekspartner betrouwbaar bent voor het meisje.
- Veroordeel het gedrag van het meisje niet.
- Doe wat je zegt en zeg wat je doet. Wees voorspelbaar.
- Beloof geen geheimhouding. Leg vooraf goed uit waarom dat niet mogelijk is.
- Leg uit waarom het belangrijk is om de politie te betrekken en hoe het contact met de politie verloopt. Twijfelt het meisje desondanks over het doen van een melding of aangifte? Geef haar, als er geen direct gevaar is, de tijd om hierover na te denken. Maak een afspraak over hoe lang zij de tijd heeft om contact met de politie te zoeken, alvorens jij het doet.
- Vertel het meisje welke informatie je gaat delen met anderen, aan wie, op welke manier, wat er met de informatie gebeurt en vooral waarom je deze informatie deelt. Maak hierbij gebruik van de aandachtspunten rond gegevensuitwisseling uit de handreiking Samenwerking met politie en OM.⁵⁵

3.12 Melden van vermoedens van loverboyproblematiek

Politie

Weet wie bij de politie in jouw regio mensenhandel/loverboy problematiek in portefeuille heeft. Wie is de wijkagent en wie is de specialist mensenhandel of een zeden- of mensenhandel onderzoeker? Wie is de contactpersoon voor vermissingen? Mensenhandel/loverboyproblematiek valt onder de Afdeling Vreemdelingen, Identificatie en Mensenhandel (AVIM). Wanneer iemand anoniem wilt blijven en er geen sprake is van ernstig en actueel dreigend gevaar (noodsituatie), dan kan er gemeld worden bij Meld Misdaad Anoniem (0800 - 7000). Wanneer iemand anoniem wil blijven maar er is wel een acuut dreigend gevaar, dan kan het beste bij het CIE (Criminele Inlichtingen Eenheid) gemeld worden (079-3458999).⁵⁶

Watch Nederland

Bij het Landelijk Meldpunt WATCH Nederland kunnen slachtoffers van loverboys direct om hulp vragen. Datzelfde geldt voor hun ouders, verzorgers, familie, vrienden, kennissen en dus ook hulpverleners die vermoeden dat een minderjarige slachtoffer is van een loverboy. WATCH Nederland is een samenwerking tussen Terre des Hommes en Fier. De Observatie & Actie Unit trekt meldingen na, zet eventueel privédetectives in, speurt online naar minderjarigen die voor seks worden aangeboden en naar ronselende loverboys en hun 'shoppende' klanten. Wanneer er voldoende bewijsmateriaal is gevonden voor strafbare feiten dan draagt WATCH Nederland dossiers over aan de politie. Melden kan via: 088 – 208 00 44, chat of mail. Zie: <https://watchnederland.nl/melden>.

Comensha

De landelijke helpdesk van Comensha is bedoeld voor iedereen die te maken heeft met mensenhandel of er vragen over heeft. Je kunt bij Comensha terecht voor de registratie van (mogelijke) slachtoffers, coördinatie van opvang, advies en trainingen en voorlichting. Comensha is bereiken via (033) 448 11 86 of info@comensha.nl.

⁵⁴ Handreiking Signalering Mensenhandel voor werkers in de gezondheidszorg, SOA Aids Nederland (2014)

https://www.soaids.nl/sites/default/files/documenten/Prostitutie/O153HandreikingMensenhandel_web2.pdf

⁵⁵ Hoe zorg je voor goede samenwerking met politie en OM? Nederlands Jeugdinstituut en Landelijk Kenniscentrum LVB (2017) <https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Hoe-zorg-je-voor-goede-samenwerking-met-politie-en-justitie.pdf>

⁵⁶ Hoe zorg je voor goede samenwerking met politie en OM? Nederlands Jeugdinstituut en Landelijk Kenniscentrum LVB (2017) <https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Hoe-zorg-je-voor-goede-samenwerking-met-politie-en-justitie.pdf>